

Bilag 8, Fester og højtider

I alle kulturer er der opstået fester i forbindelse med de afgørende begivenheder menneskets liv: fødsel, overgang fra barn til voksen og indgåelse af ægteskab. Sådanne begivenheder giver anledning til at tænke over livet, døden, kærligheden og tiden. Den tid, der gik, og den tid, der vil komme. I den forstand har den slags fester deres egen tid: *højtid*, fordi man tænker lidt mere over livet end til dagligt. Også ved livets afslutning, når nogen er død, er det højtid, og man holder en "højtidelighed". Hvordan disse "livsfester" udformes, afhænger af den religion og de traditioner, man har forskellige steder i verden. I Danmark er de i mange år af de fleste blevet fejret i kirken og med kristne ritualer ved henholdsvis dåb, konfirmation, bryllup og begravelse.

Dåb og medlemskab af folkekirken.

Dåben adskiller sig fra de tre øvrige fester ved at være et sakramente (jf. bogen s. 62). Det betyder, at man godt kan være medlem af folkekirken uden at være konfirmeret eller uden at blive gift i kirken eller begravet ved en kristen højtidelighed, men ikke uden at være døbt. Hvis man melder sig ud af kirken, men senere melder sig ind igen, skal man ikke døbes igen. Dåben gælder for hele livet.

Dåb og navn

Når et barns navn nævnes ved dåben, er det ikke, fordi dåb handler om at få navn, men for at understrege, hvem Guds løfte i dåben er rettet til. I Danmark skal alle børn have et navn, inden de er et halvt år gamle. Hvis ikke man ønsker sit barn døbt, meddeler man blot navnet og får herefter en navneattest. Bliver barnet døbt, får det ikke en navneattest, men en dåbsattest. Dåbsattesten bevidner, udover at man er døbt, at man er medlem af folkekirken. Melder man sig senere ud, noteres det på dåbsattesten, at man er udmeldt. Registreringer vedrørende fødsel, navngivning og dødsfald foregår på de lokale kirkekontorer.

Dåben er en pagt, hvori Gud lover at være med den døbte "indtil verdens ende". Dette løfte udtrykkes i de ord og handlinger, der indgår i dåben. Som det allerførste tegner præsten et kors for barnets ansigt og for dets bryst som et tegn på, at barnet herefter ikke kun hører forældrene til, men også hører Gud til. Derefter stilles trosbekendelsens fire led som fire spørgsmål, og til sidst spørger præsten, om man vil døbes på denne tro. Så overøses barnets hoved med vand tre gange, som udtryk for, at det døbes i den treenige Guds navn. Præsten lægger derpå sin hånd på barnets hoved og velsigner det, og dåbshandlingen afsluttes med, at man beder Fadervor, og med en kort tale til forældre og faddere om deres forpligtelser i forbindelse med dåben.

Konfirmation

I de første århundreder af kirkens historie var dåben, pagten mellem Gud og det enkelte menneske, først helt beseglet, når en biskop havde salvet den døbte. Det vil sige, at biskoppen skulle tegne kors på den døbtes pande med indviet olie og efterfølgende lægge hånd på den døbtes hoved. Denne handling kaldtes *confirmatio*, og den blev til et selvstændigt sakramente (firmelse), der stadigvæk er et af den katolske kirkes syv sakramenter. Firmelsen finder sted i 7–12 års alderen og indebærer overhøring og spørgsmål om den kristne tros indhold.

Luther mente i sit opgør med den katolske kirke, at denne ordning svækkede betydningen af dåben. Dåben behøver ikke efterfølgende firmelse af en biskop men er gyldig nok i sig selv, uanset hvem den er udført af, for der står intet i Bibelen om firmelse og overhøring. De eneste konkrete handlinger Jesus "indstiftede" - og sagde, at man skulle blive ved med at gøre for at holde sammen som kirke - var dåben og nadveren, og det mente Luther derfor måtte være de eneste to gyldige sakramenter. Han mente naturligvis også, at det var vigtigt, at folk vidste noget om det, de troede på. Derfor skrev han en stor og en lille lærebog om kristendom, *Den store katekismus* og *Den lille*

Katekismus. Heri forklarede han hovedpunkterne i den kristne tro. Den store katekismus var beregnet til præsterne, og den var lille til brug i hjemmene. Det var især den lille, der i de følgende århundreder blev meget udbredt.

Men i 1700-tallet blev kirkelivet i Danmark præget af en ny strømning, som kaldes *pietisme*. Den kom som så mange andre ideer på den tid fra Tyskland. Pietisterne ville ”bringe hovedet ind i hjertet”. Det betød, at det ikke var nok at kunne kristendommen som udenadslære efter Luthers katekismus. Den enkelte skulle selv føle og bekende sin tro. Derfor ville pietisterne styrke den enkeltes kundskaber, især i kristendom, men også på andre områder, f.eks. (bibel-)læsning og skrivning. I Danmark førte det dels til oprettelsen af de første skoler for almindelige folks børn, dels indførelsen af en ny kirkelig handling, *konfirmationen*, i 1736.

Da ordningen var indført, blev det tvunget at blive konfirmeret, hvis man ville have sine borgerlige rettigheder (hvis man f.eks. skulle have en ”skudsmålssbog”, som var nødvendig for at kunne søge arbejde) og have mulighed for at blive viet i kirken. Det var kun børn, der havde fået skoleundervisning, der kunne modtages til konfirmation. På den måde fik man lagt pres på forældre og børn for at benytte de nyoprettede skoler. Konfirmationen dannede afslutning på hele skolegangen og blev derfor en klar markering af overgangen fra at være barn til at blive voksen og komme ud at arbejde. I dag er konfirmation hverken forbundet med erhvervelse af nogen rettigheder eller overgang til voksenliv i den forstand, at man flytter hjemmefra og skal klare sig selv. Men den finder stadigvæk sted på det tidspunkt i livet, hvor man ikke længere er barn, men ung og er ved at løsrive sig fra familien og danne selvstændige synspunkter og holdninger. Derfor giver konfirmationen fortsat mening som et ritual, der markerer overgang fra barn til voksen ved at give konfirmanden anledning til at høre noget mere om den tro, som han eller hun er blevet døbt på og mulighed for at tage stilling til indholdet af den.

Hvem bekræfter – Gud eller konfirmanden ?

Konfirmere betyder bekræfte, og lige siden konfirmationens indførelse har man diskuteret, hvem det er, der bekræfter hvad i den forbindelse. Om det mest er Gud, der bekræfter sit løfte fra dåben for konfirmanden, som nu er blevet så stor, at han eller hun kan forstå det, eller om det er konfirmanden, der bekræfter sin tro på Gud. Der er et element af begge dele i konfirmationshandlingen, men hvis man lægger mest vægt på, at konfirmanden bekræfter sin dåb, kan det være svært at få den centrale kristne pointe frem: at dåben (og dens bekræftelse ved konfirmationen) er uden betingelser fra Guds side. At det ikke handler om at kunne sige ”Jeg tror på Gud”, men om at kunne høre budskabet ”Gud tror på mig og på, at jeg betyder noget”.

Saras konfirmation

Sara er autisk og har ikke noget verbalt sprog. Saras familie ville gerne, at hun skulle konfirmeres, og konfirmationsforberedelsen foregik ved, at Sara et antal gange kom over i kirken og blev fortrolig med rummet, præsten og de praktiske handlinger, der skulle finde sted på selve konfirmationsdagen. Hun skulle være tryk ved sin plads i kirken, vove at følge med op til altersranken, knæle ned, modtage velsignelse ved håndspåleggelsen osv.

Da dagen oprandt var Sara dybt koncentreret, og hendes øjne, smil og kraftige håndtryk udtrykte, at det var en meget stor dag for hende. Flere af deltagerne i gudstjenesten sagde bagefter, at Saras konfirmation havde sagt dem noget om kristendommen, som de ikke havde forstået så tydeligt før: at mennesket ikke skal præstere noget for at være elsket af Gud, men at alle ubetinget er elsket.

Bryllup

Samfund har til alle tider lavet regler for indgåelse af ægteskab. Formålet hermed har været at sikre sig, at unge indgår stabile forbindelser, så samfundet forbliver så stabilt som muligt. I mange

samfund – herunder også i Danmark indtil forrige århundrede – var det almindeligt at lade slægten eller familien bestemme, hvem man skulle giftes med. Derfor bestod kirkens rolle i de første flere hundrede år ved bryllupper i at give sin velsignelse de aftaler, der allerede var indgået mellem familierne. Brudeparret kom på andendagen af bryllupsfesten hen til kirken og blev uden for kirkedøren spurgt af præsten, om de ville have hinanden. Derefter offentliggjorde præsten for alle, der var med, at der nu var indgået en aftale, og at den var bekendtgjort for Gud og verden ”i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn”. Herefter gik man ind i kirken og deltog i den almindelige gudstjeneste og blev velsignet som led i denne.

Efter reformationen i 1500-tallet kom selve vielsen til at foregå i kirkerne. Det blev den kirkelige handling, som indstiftede ægteskabet, og indtil grundloven af 1849 var den kirkelige vielse den eneste gyldige måde at indgå ægteskab på her i landet. I dag kan man selv vælge, om man vil giftes, og om det i givet fald skal ske i kirken eller på rådhuset. Hvis man er blevet viet på rådhuset og på et tidspunkt gerne vil have en kirkelig velsignelse af sit ægteskab, findes der også et ritual herfor.

Siden 1990 har bøsser og lesbiske kunnet lade sig registrere som par på rådhuset, og det har medført ønsker om at få en efterfølgende velsignelse i kirken af det indgåede partnerskab. På grund af uenighed inden for kirken om holdningen til bøsser og lesbiske, er der endnu ikke lavet et autoriseret ritual herfor, men præster kan søge deres biskop om tilladelse til i hvert enkelt tilfælde at lave en særgudstjeneste i kirken, hvori der – som ved alle gudstjenester - indgår en velsignelse.

At blive viet i kirken er udtryk for, at man gerne vil have Guds velsignelse af et af de allervigtigste skridt, man tager i livet. En vielse i kirken sætter kærligheden imellem to mennesker ind i en større, guddommelig sammenhæng. Man bliver her mindet om, at kærligheden – på samme måde som selve livet – ikke er noget, mennesket kan stampe op af jorden, men kun noget man kan give væk af, tage imod og passe på, så godt man kan. Nogle af de ord fra Bibelen, der indgår i vielsesritualet, minder endvidere om, at kærlighed er mere end forelskelse og romantik.

Kærligheden er tålmodig, kærligheden er mild, den misunder ikke, kærligheden praler ikke, bilder sig ikke noget ind. Den gør intet usømmeligt, søger ikke sit eget, hidser sig ikke op, bærer ikke nag. Den finder ikke sin glæde i uretten, men glæder sig ved sandheden. Den tåler alt, tror alt, håber alt, udholder alt.

Første Korintherbrev kapitel 13 vers 4-7

Ligesom det i dåben og ved konfirmationen er stærkt, at der bliver talt direkte til den enkelte med navns nævnelse, er det stærkt at få bekræftet den andens kærlighed med to gange ”ja” i kirkerummet. For kærlighed kan ikke bevises, man er nødt til at turde tro på det, hvis den anden siger, at han eller hun elsker mig. Derfor er det godt at få det gentaget en gang imellem. Det er ikke nok med en henvisning til ”det har jeg jo sagt” – for så bliver man straks urolig. Og det er godt at få det sagt højt i en højtidelig ramme, for Gud og mennesker, som det sker i kirken ved en vielse.

Begravelse

I alle religioner og samfund er begravelse af de døde en meget vigtig ting. Man har af gode grunde aldrig kunnet vide, hvad der skete efter døden. Derfor har det været vigtigt at begrave de døde på den måde, som man i de enkelte samfund har opfattet som den rigtige, både af hensyn til den døde og til de efterladte. Man har for eksempel været bange for, at de døde skulle ”gå igen” og som gengangere forstyrre de levendes liv.

Inden for den kristne kultur har man overtaget en gammel skik med at kaste jord på den døde (på kisten). Jorden kastes på tre gange, og i kirkens tolkning er de tre gange udtryk for den grundrytme, der er i alt, hvad der har med kristendom at gøre: skabelse og fødsel, synd og død samt opstandelse

og evigt liv. I kirkens begravelsesritual siges det med de ord, der ledsager hver skovlfuld jord, der kastes på kisten:

*Af jord er du kommet.
Til jord skal du blive
Af jorden skal du igen opstå.*

Dette enkle ritual er det eneste, der skal til, for at der er tale om en kristen begravelse. Men som regel udvides ritualen, så det bliver til en kort gudstjeneste. Som indledning læses næsten altid de ord fra Det Nye Testamente, som også læses ved dåben. Det betyder, at det ofte vil være de samme ord, der lyder den første og den sidste gang et menneske kommer i kirken. Det er en måde at sige på, at livet fra begyndelse til afslutning er båret af Guds kærlighed. Når ordene gentages ved en begravelse, udtrykker det også, at døden ikke skiller mennesket fra Gud, sådan som den skiller mennesker fra hinanden. Gud er Gud for både levende og døde.

Ved en begravelse forsøger præsten som regel at sige noget om den afdødes liv og død set i lyset af det, kristendommen siger om liv og død. Da det er sidste gang, en familie og en bestemt kreds af mennesker er samlet om en bestemt person, er det vigtigt, at det særlige og uerstattelige ved netop denne person kommer til udtryk. Ud over sin tale understreger præsten derfor som regel det personlige ved at nævne den dødes navn umiddelbart inden jordpåkastelsen. Det personlige præg kan også ske mere indirekte i den måde, begravelsen tilrettelægges på, i valget af salmer, bibeltekster, musik m.v..

En begravelse (eller bisættelse) har to væsentlige formål. Den skal for det første afslutte et levet liv på en værdig måde. Hvis der ikke kommer nogen til begravelsen, gennemfører præsten derfor (hvis afdøde var medlem af folkekirken) begravelsesritualet sammen med bedemanden eller ansatte i kirken eller kapellet. Begravelsens andet væsentlige formål er at hjælpe de pårørende med at få sagt farvel og med at fastholde tro og håb i en ofte svær livssituation.

Bisættelse og ligbrænding

I slutningen af 1800-tallet opstod ligbrænding som et alternativ til den traditionelle begravelsesform, hvor kisten med den døde sænkes ned i jorden. I forlængelse heraf opstod muligheden for at lade handlingen foregå i et *kapel* i stedet for i kirken. Kapeller er lokaler eller bygninger, der kun bruges til begravelser. De findes på større kirkegårde, på hospitaler og plejehjem mv. Alle uanset tro og religiøs anskuelse har ret til at bruge kapellerne, men det kun er kristne begravelser, der foregår fra kirkerne.

En begravelse, hvor den afdøde efterfølgende skal brændes kaldes for en *bisættelse*. Her sker jordpåkastelsen ikke ude ved graven, men inde i kirken eller i kapellet. Når bisættelsen er forbi, kan de pårørende vælge at forlade kirken og lade kisten blive stående. Så bliver den lidt senere hentet af bedemanden og kørt til krematoriet. De kan også bære kisten ud og se den køre eller følge med ud til krematoriet. Efter brændingen samles den afdødes aske i en urne, som nedsættes i et gravsted eller i en urnehal på kirkegården. Det sker som regel et par uger efter bisættelsen.

Set fra et kristent synspunkt er der ikke noget problem i at blive brændt. Den opstandelse, som kristne tror på, skal ske engang, skal ikke forstås sådan, at de døde fysisk rejser sig fra gravene. Derfor gør det ingen forskel, om man er blevet brændt eller ”jordfæstet”, som en kistebegravelse i jorden kaldes. Der kan være forskellige grunde til, at folk vælger det ene eller det andet. Urnegravsteder er mindre og billigere end gravsteder, hvor der skal være plads til at sænke en kiste ned. Nogle synes, at tanken om at formulde nede i jorden er skræmmende. Andre kan ikke lide tanken om at blive brændt i en ovn. Nogle synes, det virker mere naturligt at se kisten blive sat ned i

jorden, end nogle uger efter at skulle sætte en urnekrukke ned. Her i landet skal alle begravnes på en kirkegård, fordi man af etiske og hygiejniske grunde vil have styr på, hvor der ligger døde begravet. Man kan dog søge om tilladelse til f.eks. at strø en afdøds aske ud over havet. På mange kirkegårde er der særlige jødiske og muslimske afdelinger, men det kan være et problem for mennesker med en anden tro end den kristne at skulle begravnes på en kirkegård; derfor er det f.eks. blevet aktuelt med muslimske gravpladser.